

ТОШКЕНТ ВИЛОЯТИ ЧИРЧИҚ ДАВЛАТ ПЕДАГОГИКА ИНСТИТУТИ

СПОРТ ВА ЧАҚИРИҚҚАЧА ҲАРБИЙ ТАЪЛИМ ФАКУЛЬТЕТИ



“ЖИСМОНИЙ МАДАНИЯТ” КАФЕДРАСИ

“ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ НАЗАРИЯСИ ВА МЕТОДИКАСИ”

фанидан маъруза матни

МАЪРУЗА № 5

МАВЗУ: Қадимги Римда гладиаторлар мактаби.

Тузувчи: ўқитувчи. Хабибуллаев Самандар Хабибуллаевич

ЧИРЧИҚ-2019

MA'RUZA №5

Mavzu: Qadimgi Rimda gladiatorlar maktabi.

Reja:

1. Qadimgi Rimda jismoniy tarbiya.
2. Qadimgi Gretsiya va Rimning o'zaro aloqalari
3. Miloddan avvalgi I asr oxiri va yangi eraning boshida Rimda imperatorlik vujudga kelgan.

Adabiyotlar:

1. Olimpiya bilimlari asoslari. O'quv qo'llanma. T.:«Sharq», 2002.
2. Niyozov I. Olimpiya sport o'yinlari. Uslubiy qo'llanma. T.: 2006.
3. Eshnazarov J. Jismoniy madaniyat tarixi va boshqarish. Darslik. T.: 2008
4. Ernazarov E. Olimpiada – jahon sporti bayrami. Ommabop risola. T.: 2008.
5. Djalilova L.A. Jismoniy tarbiya va sport tarixi. O'quv uslubiy qo'llanma. T: 2013.
6. Djalilova L.A. Jismoniy tarbiya va olimpiya harakati tarixi. Darslik.

Qadimgi Rimda jismoniy tarbiya. Rim davlatining vujudga kelishi miloddan avvalgi 754-yilga to'g'ri keladi. Miloddan avvalgi VIII-VI asrlar, shohlar davri mobaynida Rim jamiyati urug'chilik tuzumi va patriarxalt quldorlik munosabatlarning rivojlanish bosqichini o'tagan.

Rim podsholari davrida turli xil marosimlar suvoriylar, labirintlarda musobaqa o'tkazishgan, ular «troyan o'yinlari» deb tarixda qolgan. Bu o'yinlar asosan rimlik patrisiylar zodagonlar uchun ahamiyatli bo'lgan. Qo'sh g'ildirakli aravada poyga, turli xil harbiy raqslar, nayza uloqtirish, kurash va boshqa mashqlar ham keng tarqalgan. Bu quldorlik jamiyati tuzumining harbiy-jismoniy faoliyatida muhim o'rin egallagan. Shu sababdan ham, jismoniy tarbiya tizimi quldorlar harbiy qudratini mustahkamlash vazifasini o'tagan.

Rim respublika sifatida mavjud bo'lib, harbiy-siyosiy tizim tarkib topgan. Shu tufayli hokimiyat harbiy xizmat faoliyatidagi kishilar qo'lida bo'lgan. Har bir fuqaro harbiy xizmatni o'tashi majburiy ravishda o'zini harbiylik faoliyatiga tayyorlashi zarur edi. Shuning uchun maxsus tarbiya muassasalari tashkil etilgan. Bu erdagi tarbiya tizimining qadimgi Gretsiyadagidan farqi shundaki, u ularda beriladigan tarbiya xususiyatlariga mos kelgan. Rimlik yigitlar harbiy xizmatga birmuncha ilgari - oilada, o'z tengdoshlari orasida tayyorlangan. Jismoniy mashqlar va o'yinlar bunda asosiy vosita sifatida xizmat qilgan. Yigitlar 16-17 yil harbiy xizmatda bo'lganlar. Bu davrda uzoq yurishlar va harbiy-jismoniy tayyorgarlik ishlarini bajarganlar. Bu tartib miloddan avvalgi II asrgacha davom etib, professionallikka asoslangan harbiy armiya tashkil topishi davrigacha saqlanib qolgan. Jismoniy mashqlar, o'yinlar, turli musobaqalar qadimgi rimliklarning hayotiga singib ketgan. To'p bilan o'ynaladigan har xil o'yinlar ommalashgan. Ular patrisiy (aslzodalar) va plebeylar (oddiy fuqarolar) orasida keng tarqalgan edi.

Miloddan avvalgi VI va III asrlarda sirk tomoshalari rivojlanib, maxsus inshootlar paydo bo'lgan. Aslzodalar uchun eng qulay va ommaviy sirk o'yinlari asosiy jismoniy tarbiya vositasi va tizimini tashkil etgan. Chunki sirkda turli xil attraksionlar, kulgili hajviy va murakkab jismoniy mashqlar namoyish etilgan.

Miloddan avvalgi VI asrdan boshlab har 10 yilda bir marotaba o'tkaziladigan yirik musobaqalar an'anaga aylangan. Uning dasturidagi qo'sh g'ildirakli aravada poyga eng qiziqarli o'yin bo'lgan. Bunda kurash, yugurish, mushtlashish kabi turlar ham o'rin egallagan.

Qadimgi Gretsiya va Rimning o'zaro aloqalari tufayli Rimga jismoniy tarbiya vositalari ham kirib kelgan. Miloddan avvalgi II asida ba'zi rimlik faollar yunonlarning jismoniy tarbiya tizimidagi turlar va usullarni o'zlariga tatbiq etishga harakat qildilar. Miloddan avvalgi 80 yillarda Gretsiya Rim tomonidan bosib olingan, Sulla Olimpiya o'yinlarini Rimga ko'chirishga uringan. Uning buyrug'iga binoan 175-Olimpiya o'yinlari Rimda o'tkazilishi kerak edi. Lekin bu holat rimliklar tomonidan ma'qullanma. Shu sababdan, miloddan avvalgi 76-yildagi o'yinlar Olimpiya shahrida tashkil etilgan. Rimda bu o'yinlarning qismlari turli bayramlarda takrorlangan.

Miloddan avvalgi II asrda vujudga kelgan yangi o'yinlardan diqqatga sazovori gladiatorlar jangi bo'lib, keyinchalik Rim tomoshalarining asosiy qismiga aylangan. Bunda avvallari sirk o'yinlarida qilichbozlik san'atini yaxshi egallagan qullardan foydalanganlar. Miloddan avvalgi I asrda Rimda gladiatorlar tayyorlovchi maxsus maktablar tashkil etilgan. Ular davlatga yoki shaxsiy kishilarga mansub bo'lgan. Maktablarga gunohkor bo'lgan va hukm qilingan qullar tanlab olingan. Eng katta maktab Kapuye shahrida bo'lib, o'z vaqtida bu erda Spartak ham ta'lim olgan. Ularga asosan qilichbozlik san'ati o'lgatilgan va sirklarda namoyish etilgan. Qilichbozlik jangida omon qolgan gladiatorlar yana o'z maktablariga qaytarilgan. Miloddan avvalgi 74-71 yillarda qullar ahvolining nihoyatda yomonlashuvi Spartak rahbarligidagi qo'zg'olonga sabab bo'lgan. Spartak kuchli, jasur gladiator bo'lgan.

Miloddan avvalgi I asr oxiri va yangi eraning boshida Rimda imperatorlik vujudga kelgan. Bunda harbiy quldorlik hukmronligi o'rnatilgan. Zodagonlar engil kiyimda iliq suvlarda cho'milish, uqalash qabul qilish, engil gimnastika bilan mashg'ul bo'lganlar. Yoshlar aravalarda yurish, qilichbozlik bilan shug'ullanib, «yuventlar» (yoshlar) tashkilotini tuzganlar. Yirik tomosha o'yinlarini sirk, amfiteatrlarda tashkil qiluvchilar gladiatorlarning yirtqich hayvonlar (yo'lbars, qoplon va h.k.) bilan olishuvini uyushtirganlar.

IV asrda Rimda xristian dini davlat tomonidan quvvatlangan. Cherkov ta'siri asta-sekin davlat va jamoa hayotining barcha sohalarini qamrab olgan. Shu sababli Rim an'analari inqirozga uchragan. Cherkov tizimi gladiatorlarning qonli janglari, sirk tomoshalariga qarshi chiqib, bunday tomoshalarni 404-yilda taqiqlagan. Lekin

xalq tomoshalarini o'tkazilishini davom etgan. Shunga asosan sirklarda aravada yurish, o'yinlar, professional kurash hamda qo'l jangi bo'yicha tomoshalar o'tkazilgan. Ularda tomoshabinlar ham ishtirok etishi odatga aylangan.

Qadimgi Rimda jismoniy mashqlarning jismoniy rivojlanish va jamiyat uchun afzalliklari haqida ko'p fikrlar bildirilgan. Shoir Yuvenal she'rlarida ilk bor «Sog' tanda sog' aql» g'oyasi ilgari surulgan va jahon xalqlarining shioriga aylangan.

Qullarni shafqatsiz ezish, ularning tinimsiz qo'zg'olonlari, harbiy tashkilotlarning susayishi qadimgi davlatlarning emirilishiga, shu asosda jismoniy tarbiyaning kuchsizlanishiga sabab bo'lgan.

Quldorlik tuzumi Qadimgi Gretsiya, Rim va boshqa davlatlarda rivoj topib, davlatchilik tizimi yuzaga kelgan. Zodagonlar, oddiy xalq o'zlariga xos o'yinlar, bayramlar uyushtirgan.

Tarixda Olimpiya o'yinlarini tashkil qilish, unda chaqqonlik, tezlik, kuchlilik va chidamlilik sifatlarini sinash amalga oshirilgan. Qullarni gladiatorlikka tayyorlash ishlari kuchaydi va maxsus maktablar tashkil etilgan.

Xristian dinining paydo bo'lishi Qadimgi Gretsiya, Rim hamda boshqa davlatlarda Olimpiya o'yinlari, sirk tomoshalarida «jang o'yini» taqiqlangan.